

Studenții participanți în proiectul „Comunismul pe înțelesul tinerilor” produs în 2020 de Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Universitatea din București și Platforma muzeală privată PostModernism Museum:

- Daria Petruța Bratu (contribuție în volum)
- Mădălina Ioana Coadă (contribuție pe site-ul www.postmodernism.ro)
- Sabina Costache (contribuție pe site-ul www.postmodernism.ro)
- Andreea Ioana Costinescu (contribuție în volum)
- Diana Ghiță (contribuție pe site-ul www.postmodernism.ro)
- Roxana Andreea Lupu (contribuție în volum)
- Mihaela Mănăilă (contribuție în volum)
- Iulia Bianca Munteanu (contribuție în volum)
- Denis Nistor (contribuție în volum)
- Daria Panaite (contribuție în volum)
- Miruna Peța (contribuție în volum)
- Andreea Florentina Șipoș (contribuție pe site-ul www.postmodernism.ro)
- Mihai Vlad Ștefănescu (contribuție în volum)
- Marian Cristian Șuşu (contribuție în volum)
- Cristina Vasile (contribuție pe site-ul www.postmodernism.ro)

Coordonatori:

ALEXANDRA BARDAN, ANTONIO MOMOC, GHEORGHE ANGHEL

MASS MEDIA DIN COMUNISM PE ÎNȚELESUL TINERILOR

Prefața:

ANDRADA FISCUTEAN

Note de subsol:

MANUELA MARIN

TRITONIC

Tritonic Books

București – 2022

MASS MEDIA DIN COMUNISM PE ÎNȚELESUL TINERILOR

Coordonatori: Alexandra Bardan, Antonio Momoc, Gheorghe Anghel

Copyright © Autori

Copyright © TRITONIC 2022 pentru ediția prezentă.

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

TRITONICStr. Coacăzilor nr. 5, București
e-mail: editura@tritonnic.ro
www.tritonnic.roTritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu
recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):
http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Colecția Comunicare Media este coordonată de lect. univ. dr. Bogdan Hrib.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**Mass media în comunism pe înțelesul tinerilor / ed.:** Alexandra Bardan,
Antonio Momoc, Gheorghe Anghel. - București : Tritonic Books, 2022
Conține bibliografie
ISBN 978-606-749-634-5I. Bardan, Alexandra (ed.)
II. Momoc, Antonio (ed.)
III. Anghel, Gheorghe (ed.)

659.3

Coperta: Alexandra Bardan
DTP: Ioan Dorel Radu
Editor: Rebeca Cojocaru
Comanda nr. CM18/ 2022
Bun de tipar: Octombrie 2022
Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

CUPRINS

Prefață	7
DENIS NISTOR Am pus antena pe bloc și prindeam Kievul și un post de la bulgari.....	11
DARIA PANAITTE Toți copiii de pe stradă se bucurau de cele zece minute de desene animate.....	21
MARIAN CRISTIAN ȘUȘU Din două combine se putea cumpăra o Dacie 1300 sau o Lada.....	51
VLAD ȘTEFĂNESCU Irina Margareta Nistor vorbea singură tot filmul. Toate personajele aveau aceeași voce.....	61
ANDREEA IOANA COSTINESCU În afară de muzică și de a fi la curent cu topurile din Occident, principala sursă de informare era radioul.....	87
ROXANA ANDREEA LUPU De la noi se dădea, într-un fel, ora exactă a modernis- mului. De la noi pleca mai departe influența occidentală.....	113
MIHAELA MĂNĂILĂ Revoluția, când a venit, m-a prins cu televizor color.....	129

Traficul de aparatură a apărut cu câțiva ani înainte de Revoluție.....	143
MIRUNA PEȚA	
Un singur om din sat, un electrician, avea acele lămpi și era tratat cu mare respect atunci când ți se strica televizorul.....	153
DARIA-PETRUȚA BRATU	
În privința culturii eram orientați către Occident... cu antenele către Occident.....	165
ALEXANDRA BARDAN	
Irina-Margareta Nistor: Se întâlneau în blocuri, mulți vindeau chiar și bilete la intrare.....	183
GHEORGHE ANGHEL	
Liviu Tofan: Știți cum evadau românii în acea perioadă? Cu ligheanul de Bulgaria.....	207
Postfață de ALEXANDRA BARDAN, ANTONIO MOMOC, GHEORGHE ANGHEL.....	229
OANA NĂSUI	
Notă despre proiectul „Comunismul pe înțelesul corporatiștilor”.....	237
Bibliografie.....	239
Despre coordonatorii volumului.....	241

PREFAȚĂ

Bunicii mei țineau radioul Gloria în bucătărie, pe un dulap destul de înalt. Ca să pornesc radioul, trebuia să mă urc pe un scaun, să întind mâna și, cu vârfurile degetelor, să rotesc un buton mare până se auzea un zgomot. Apoi apăsam un alt buton, mic și roșu, care ilumina banda cu orașele.

De la București, în fiecare zi pe la prânz, se difuzau Cotele apelor Dunării: Baziaș, 480 de centimetri, scade 3 centimetri; Moldova Veche, 550 de centimetri, staționar; Drencova, 810 centimetri, scade 2 centimetri. Orșova, Drobeta Turnu Severin, Calafat, Bechet... După varianta în română, urmau cotele în limbi străine. Ultima era franceza, cu „cent centimetre”.

În anii 1980, când internetul era la stadiul de experiment și TikTok-ul nu se inventase încă, buletinul hidrologic de la radio era o sursă de amuzament într-o realitate monocromă.

„Viața era destul de cenușie”, spune într-un interviu pentru acest volum Tudor Constantin Zubin, care a lucrat la fonoteca Radio România în perioada comunismului. În anii de atunci, emisiunile de divertisment, ca de exemplu *Ora Veselă*, erau rare. Mai frecvente erau cele politice care, își amintește Zubin, „mai ales în ultimii trei-patru ani (*n.r.* ai comunismului) deveniseră foarte, foarte plictisitoare... cred că erau făcute doar să nu le asculte nimeni”.

Cartea aceasta, coordonată de Alexandra Bardan, Antonio Momoc și Gheorghe Anghel, adună interviuri de viață realizate de studenți și de cadre didactice din cadrul Facultății

AM PUS ANTENA PE BLOC ȘI PRINDEAM KIEVUL ȘI UN POST DE LA BULGARI

DENIS NISTOR

Fișa interlocutorului:

Nume: C. N.

Vârsta la data interviului: 68 de ani;

Ocupație înainte de 1989: Tâmplar;

Ocupație actuală: Pensionar;

Status marital: Căsătorit;

Copii: un copil, decedat.

Numele meu este Denis Nistor, suntem în 3 ianuarie 2021 și stau de vorbă cu bunicul meu... Am nevoie să-mi spui, pentru a începe cronologic, care e prima carte la care îți aduci aminte că ai avut acces.

Cărți nu prea au fost... că a fost de muncă (*pauză de vorbire*). Mai mult cu timpul liber după ce veneam de la muncă. Mai un pește, mai un fotbal, o *miuță*.

Bun. Și o revistă? Primele reviste pe care ți le aduci aminte? Primul... nu știu, ziar. Când îți cumpărai ziare, de unde îți cumpărai?

Ziare (*pauză de vorbire*)... de la chioșcuri de ziare erau.

Cum erau chioșcurile alea?

(*Își drege vocea*) Erau dotate cu ziare. Nu ca acum cu reviste și fel de fel de porcării. Găseai... pentru copii găseai

reviste, găseai ziare. Erau multe. Acum, *nema*. Acum numai d-astea cu toate porcăriile, cu jocuri cu (*se oprește, își schimbă tonalitatea*). Pentru copii aveai ziare. Era „Scânteia Pionierului”, era „Scânteia Tineretului”, era (*pauză*) „Femeia”. Erau de toate.

Îți aduci aminte de niște rubrici, ceva? Ce citeai mai mult?

Na, era... pentru voi (*se uită spre mine*) era „Cutezătorii”, era „Scânteia Pionierului”. Era ceva pentru... să învețe copiii. „Pentru patrie” era ceva mai deosebit, că și alea nu se găseau.

Prin ce an așa? Despre ce an vorbim? Ce perioadă aproximativ?

‘68, ‘70... peste ‘70.

Erai copil, erai adolescent? Trecuseși de adolescență?

Trecusem... în ‘72 am plecat în armată. Aveam 20 de ani de acum.

Bun. Și ce titluri îți mai aduci aminte? Ce cumpărai mai des?

Cumpăram ziare locale, cumpăram ziare de sport care erau pe... (*pauză*) care veneau de la Regionala de Sus, de pe la București. Sport puțin dădea în ziarul local. Ziare locale erau „Zori Noi”, noi citeam „Scânteia”, „Sportul”. Mai era și revista lui Păunescu... ziarul. Pe urmă a apărut, a făcut o revistă, „Flacăra”.

Și cât de des cumpărai?

O dată pe săptămână, că doar o dată apăreau.

O dată pe săptămână...

Sau era revista care apărea... în ultimul timp a apărut lunar.

Care în ultimul timp?

„Flacăra”. Acum, nu știi, nici ziar nu mai e. A dispărut. Dacă a murit el... (*se referă la Adrian Păunescu*).

Ai zis că ai fost în armată. Cum s-a schimbat? Cum era înainte și după ce ai fost în armată?

Până în ‘70 și după armată a fost bine. După aceea s-au stricat treburile. Înainte de a pleca în armată, eu, cu 100 de lei, mâncam carne o săptămână. Mâncai într-o zi cu 10 lei, mâncai

carne o zi întreagă. La noi la fabrică era... mergeai la cantină. Era 2 lei dimineață. Ba nu! Mint. Era 1 leu dimineață... 2 la amiază (*se corectează*) 3 la amiază! Și 2 seara. Și mâncai toată ziua. Da... dar cu cartelă.

Revenim puțin la subiectul discuției. Radioul! Îți aduci aminte primul radio? Când ai adus în casă primul radio... Ce mărci erau?

„Miorița” am avut la Mălini. Pe urmă am luat „Pacific” cu... (*pauză*) „Albatros” era la tata-socru.

Și cum erau programele?

Na, erau programe pentru copii și pentru toți, cum?! (*își drege ușor vocea*) Mai ales Radio Iași. Sor-mea era mică și urmărea teatrul acela de... mamă, mamă!

Asta în ce an? În ce an ai avut primul radio?

Primul radio l-am avut în ‘70. După aceea am început să... (*mică pauză*) să muncesc. Am făcut rată și am luat (*se oprește brusc*). Am mai avut unul mic, da’ ăla mergea pe baterii și după dacă ne-a pus curent și la Mălini am pus... (*â*) am luat la curent (*pauză*). Ascultam posturile centrale...

Cel mai des ce se auzea?

Mai știri, mai o populară (*scurtă pauză*). „Europa Liberă” n-aveai voie să ascuți, că dacă ascultai, *cârâia* careva și mergeai la *mititica*.

Și cum se asculta? Se asculta prin apartamente? Se ascundeau?

E, mai era ce mai era, da’ puțin de tot. Adică aveai voie să ascuți numa’ să... (*pauză scurtă*) să nu mănânci mai departe. Să nu te audă... că te auzea și imediat *căței* veneau și te *încălțau*. (*Râd*) Și după aceea, primul radio ai zis că a fost „Pacific”.

Era „Pacific” mare, cu pick-up.

Și după aia?

Un radio casetofon „Sony”. Am mai avut unul nemțesc, ăla nu mai știu cum era, ce denumire avea.

Cum au evoluat așa în timp programele? Cum s-au schimbat? Ai observat vreo schimbare anume?

Schimbări au fost multe că... (*se oprește*). Mergeai la muncă, de la muncă ba te duceai la muncă voluntară, ba nu știi mai ce. Plus mai mergeam și pe la părinți, mai ajutai printre timp, așa. Că dacă lucram de noapte mai aveam timp să mai fac ceva, dar așa dacă nu era... Erăi schimbu' 1 și 2 cam nasol, da' era circulație. Se putea merge.

Și la muncă, așa prin fabrică, se asculta radio? Mergea?

Da, mergea.

Ce posturi? Sau tot așa porneai și... (sunt întrerupt)

Era... mai mult aveam un difuzor că era multă gălăgie. Și în timpul pauzei tu trebuia să iei să alimentezi *oleacă* ca să poți merge mai departe.

Și lumea așa stătea prin pauze să citească?

N-avea unde să stea să citească, că prin pauze trebuia să stai să mănânci. Era... știrile care se auzeau, de seara, de ieri, de alaltăieri. În cutare loc l-a omorât pe unu', celălalt... i-a fugit femeia, pe acela l-a zvârlit calul... și alte treburi de astea. Era... știrile locale, cum se zice.

Mai ai vreun radio? Care e cel mai vechi radio pe care-l ai?

Unul rusesc mai am.

Mai știi numele firmei, ceva?

Nuu. Am făcut rusă, da' câtă rusă am făcut eu... cu 5, cu 6 la rusă.

Cum a fost cu radioul imediat după '89?

După '89 a fost o porcărie. Se împingeauăștia la *ciolan*. Care mai de care (*pauză*). Dacă rămânea cum a zis badea Ion Iliescu că... să rămână cu 5.000 de metri pătrați la fiecare și să rămână CAP-urile¹, tot, tot, era altă mișcare. Dar așa...

Ce ziceau programele în seara aia, după?

Programele au fost (*pauză*) a fost ce a fost cu ele. Dar era mai mult minciună (*pauză*). Adevăr n-a fost.

Îți aduci aminte ce posturi au apărut imediat după '89?

Posturi au fost. Au apărut *Antenele* astea, pe urmă a apărut Pro TV-ul. Au fost posturi, au fost. Dar majoritatea minci-noase. Minciună peste minciună.

Ce ziceau și nu era adevărat?

Ziceau ca pe timpul lui *Moș Nicolae* (*referindu-se la Nicolae Ceaușescu*)... Zicea că ei au avut 70 de hectare de porumb, dau exemplu, și zicea că a scos atâta la hectar. Și când colo, ei n-aveau 70, aveau 100 de hectare.

După Revoluție au avut oamenii acces mai mult la radio? Se asculta mai mult? Se citeau mai multe ziare sau se publicau mai multe?

A fost el și cu ziarele... a fost. Dar și reporteriiăștia (*tușește*), el se duce înainte, aranjează, îi dă o sticlă de rachiu sau 2 sticle de vin și spune: „Băi, care e treaba? Așa spui!”

Care era percepția oamenilor despre radio, despre posturile de radio?

Posturi erau, acuma fiecare avea postul preferat. Unu' asculta, de exemplu, era aici în părțile noastre, asculta Radio Iași. Dar majoritatea se ocupau cu munca, fiecare în dreptul lui. Mai mult se ascultau știrile, că de radio nu prea era timp. Majoritatea care *asculta* radio era femeia când era la bucătărie sau un pensionar. Ăla care asculta radio zi de zi și ăla răspân-dea știrile mai departe. Mai ieșea în parc sau duminica la o bere, mergeau și se întâlneau. Și acolo era știrile din cursul săptămânii sau știri locale care erau (*se oprește*)...

Tu ce ascultai cel mai des? Tot știrile?

Ascultam că veneam obosit de la muncă. Mai un sport, mai... și știrile.

Cum s-au schimbat pentru tine cititul de presă sau ascultatul radioului după ce te-ai însurat?

Era intercalat. Citeam și ziar, ascultam și muzică. Ascultam și știrile.

¹ Cooperative Agricole de Producție.

Îți aduci aminte ce muzică ascultai, ce artiști? Ce piese intrau mai des pe radio pe atunci?

Mai era și teatru și muzică. Teatru radiofonic și muzică populară și ușoară.

Îți aduci aminte vreo piesă de teatru anume care ți-a plăcut?

„Chirița în Iași”, „Chirița în Provincie”. Pe Radio 3 era umor.

Cum era umorul?

Era destul de bun, că erau artiștii noștri. Dem Rădulescu, Nae Lăzărescu, Nicu Constantin, Jean Constantin (*scurtă pauză*). Eh, Florin Piersic, Draga Olteanu. Păcat... se duc artiștii noștri. Puțini au mai rămas.

Și după '89 au rămas aceleași programe de teatru, de comedie?

Au rămas, dar nu chiar pe toate posturile. Au apărut alte posturi care se ocupau cu alte... (*se oprește*).

Cum ar fi?

Chiar și la televizor au apărut. A apărut TVR Cultural, na. Și aici puteai să mai vezi care programe mai dispăruse pe *astealalte* posturi.

Adică de la radio s-au mutat pe televizor?

Nooo!

Sau ce vrei să zici?

Da, au fost care s-au transferat. De la radio au mers la televiziune și, na, acolo era altă mișcare.

Primul televizor ți-l amintești?

„Sirius”. Marcă românească.

Se cumpărau cele românești?

Cumpărau oamenii, ce aveau să facă? (*ironic*) Era program cam lung... 20, 22 de ore², dar a mers așa până la Revoluție.

În ce an ai cumpărat televizorul ăla „Sirius”?

Prin '78, așa.

Bun. Ai luat televizorul, l-ai adus în casă și l-ai deschis. Ce se vedea, ce programe erau?

Prindeam... am pus antenă pe bloc și am luat 25 de metri de cablu și m-am dus la țară. Când am venit de la țară mi-au tăiat cablul de lângă geam și au luat și antena cu totul de pe bloc (*pauză*). Prindeam... prindeam românii. Am pus antena pe bloc și prindeam Kievul și un post de la bulgari, parcă.

(*suntem întrerupți de cineva care intră în casă*)

Am luat o mică pauză că am fost întrerupți. Continuăm acum. Rămăsesem la discuția cu antenele. Că ai pus antenă pe bloc și prindeai posturi bulgărești.

Păi da, că era Campionatul Mondial și era la ruși.

Câte ore de emisie erau la tv?

2 ore aveai. Aveai la 7 știrile. La 7 și 20 aveai „Harap-Alb” sau „Ciocănițoarea Woody” 20 de minute. Atâta era.

Cum erau știrile în comparație cu acum?

Erau prezentate destul de bine, dar erau sumar. Nu detaliat ca acum. Acum dă știrile de la ora 7, dau un exemplu. Și dă 2-3 titluri și după îți dă de te sature de știri.

După televizorul „Sirius” ce marcă ai mai avut?

Aveam unul nemțesc. Era alb-negru „Sirius”. După au apărut color.

Care era percepția oamenilor când au apărut astea color? Erau bucuroși?

Erau bucuroși, da' mai bune erau alea alb-negru.

De ce?

Că astea color strică ochii, mai ales la copii. Ce? Vedeai în '70 copil de trei ani cu ochelari? De la clasa a 4-a, a 5-a vedeai copii cu ochelari.

O dată la cât timp schimbai un aparat? Radio, TV.

Depinde... că se mai strica, îl mai reparai. Sau de multe ori așteptai, că nu găseai piese și dura.

Și piesele unde se găseau? Cum se reparau?

² Probabil se referă la reducerea programului tv din 1985, care a scurttat emisia în timpul săptămânii, doar două ore pe seară, de la 20.00 la 22.00.

Erau reparații, dar de multe ori nu găseai piesa și până găseai piese stăteai cam *gură-cască*.

Ce se strica cel mai des? Radio, TV?

Televizorul, da. Radioul mergea. Mai rău era că nu găseai ace de pick-up. Țin minte că am adus de la Sibiu când am fost într-o delegație.

Bun, hai să vorbim puțin și de Revoluție și imediat după. Ce făceai tu în seara aia?

În ziua aia eram după-amiază la muncă, săpam în grădină și aveam radio pe geam și era chiar la ora 12:00. Au zis că a fugit Ceaușescu. Am lăsat hârlețul, am lăsat radio pe geam și ne-am dus la Consiliu.³ Când am ajuns acoloăștia erau deja în Consiliu. Au luat o statuie, au scos-o, au legat-o de gât. Era la bibliotecă. De acolo au scos cărțile cu Ceaușescu, au făcut un foc în stradă, au dat foc la cărți. Era mare *panaramă*.

Și după aceea ai mers acasă. Ce se mai auzea?

Am mers acasă că trebuia să merg la muncă. M-am întâlnit cuăștia și le zic: „Da' nu mergem la muncă?” „Du-te băi, ce să mai mergi la muncă?”, zic ei. „Ce să mai cauți la lucru, nu vezi ce-i?”

Ce scriau ziarele în zilele alea imediat după Revoluție? Ce se vorbea în presă?

Normal se bucurau toți, dar bucuria a fost de scurtă durată.

Ce ziare, ce posturi au mai apărut după 1989?

Era „*Scânteia*”, care a devenit „*Adevărul*”, apoi „*Libertatea*” a apărut. Era, cum să spun, fiecare partid. Apăruseră și partidele. Fiecare ziar avea cam partidul lui. Trebuia să te trezești de dimineață ca să iei ziarul.

Ce posturi au apărut imediat după 1989? Ce urmăreai?

Au fost și posturi d-astea pirat, cu muzică, cu... (*se oprește*).

Hai să detaliem puțin pe zona asta. Cum era cu casetele? Mergeai la cineva care avea casetă cu muzică luată din afară.

³ Se referă la Consiliul Popular, organismul local al puterii de stat, care a funcționat la nivelul comunelor, orașelor și județelor în perioada 1968–1989.

Da, erau și copiau că erau firme de copiere de casete, benzi de magnetofon. Și îți făceau înregistrări pe placul tău, adică ce doreai.

În ce an?

Astea au fost după 1990, 1995.

Și cât au ținut?

N-au ținut cine știe ce, că pe urmă au început să apară CD-urile cu muzică. Au dispărut magnetofonele, au dispărut radiocasetofonele.

Au apărut după aia casetofone cu CD-uri.

Au apărut și cu muzică, și goale, și îți înregistrai tu sau mergeai la un meseriaș să-ți înregistreze (*pauză*). Era ca un fel de magazin mic. Avea un studio mic de înregistrări. Sau avea un aparat mare în care băgai caseta și înregistra. Asta dura cam 5 minute.

Și casetă aveau ei sau mergeai cu caseta ta?

Aveau și ei, mergeai și tu cu a ta. Dar ce dădeau ei era de proastă calitate.

Ce copiai cel mai des?

Muzică. Muzică ușoară, populară. Mai veneau de afară cu casete străine.

Se mai cumpărau firme românești?

Se cumpărau, se făceau, cum?! Era și Bucureștiul și Iașul. Electronica la București. Iașul nu mai rețin ce avea. Iașul făcea și televizoare și aparate de radio.

(*pauză, toarnă niște vin în căni*)

Mai ai aparate vechi? Dinainte de '90 ce aparate mai ai?

Am mai dat din ele când mai veneauăștia care colectau aparate electrocasnice. Mai am plăci în dulap acolo cu aparatul.

Și de cât timp îl ai?

De vreo 20 de ani stă acolo că au apărut astea mai... mai deocheate (*pauză*). Îl am pe ăsta mic de 15 ani (*arată spre un radio de pe o masă lângă pat*). ăsta are comandă numerică. Numai apăs acolo și caută singur posturi. Nu tre' să mai umblu